

Жените и литературните институции

Албена Вачева

Представеният текст е част от по-голямо проучване на ролята на жените в българското литературно поле, разработвано в рамките на няколко изследователски проекта. Фокусът в настоящата разработка¹ е върху функциите на *Клуба на жените писателки* в периода 1930–1944 г., като стремежът е да се направи документално представяне на инициативите, работата и изданията, които членките на тази формация организират. В контекста на този замисъл изводите са пряко свързани с анализиране на архивни материали, съдържащи се в *Протоколната книга* на Клуба, както и с писмени свидетелства, документирани в запазените лични архиви на неговите членки. Още тук трябва да се направи уговорката, че настоящото представяне е лишено от амбицията да е история на женските движения в България в периода 1878–1944 г. или пък в пълнота да обгледа критически литературно художественото им творчество. Работата има далеч по-скромната цел: да даде публичност на колкото е възможно по-голяма част от запазените архивни материали, засягащи мястото и ролята на сдружението на жените писателки в процесите на автономизиране, институционализиране и професионализиране на литературното поле в епохата на модерността.

В студията „Женската идентичност: норми, представи, образи в българската култура от XIX – началото на XX век“ Красимира Даскалова споделя резултати от изследването си върху „женското присъствие в книжнината“ и представя следните данни за периода 1878–1944 г.:

В репертоара на българската книжнина за това време е регистрирана духовна продукция на 356 жени, която възлиза на 982 самостоятелни заглавия, от издадени общо 55 851 книги. [...] Най-осезателна е женската активност в белетристиката – 318 са заглавията на романи, повести, сборници от разкази и детски приказки, написани от жени. [...] На второ място по численост (147 заглавия) са женските публикации по хуманитарни и социални проблеми, литературнокритически изследвания, исторически и биографични съчинения, издания, свързани с женското движение и феминизма. [...] Жените-„поетки“

¹ Конкретното проучване е в рамките на научноизследователския проект „Представи за пола в балканските литератури и култури“, разработван съвместно между изследователи от ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, и учени от Института за македонска литература към университета „Св. Кирил и Методий“, Скопие.

издават през разглеждания период 133 отделни стихосбирки. [...] Учебниците и учебните издания, писани от жени са 128 на брой. [...] За времето 1878–1944 г. изпод перото на жени излизат самостоятелно публикувани пиеси, от които 35 за деца (Даскалова 2001).

Изнесените от авторката количествени показатели свидетелстват за все по-засилващото се присъствие на жените в преструктуриращото се въз основа на модерните принципи културно пространство, както и за желанието им да бъдат пълноправни участници в него. Една категорична заявка в тази посока се прави посредством създаването на *Клуба на българските писателки*. Паралелното разглеждане на дейностите, които възнамерява да реализира Клубът, от една страна, и други организации на културни дейци, сред които е *Съюзът на българските учени, писатели и художници* (СБУХП)², от друга, би дало възможност да се разкрие в съпоставителен ракурс характерът на женската организация. Докато например СБУХП си поставя за водеща цел „да сплоти по-видните български общественици (учени, художници, политици и други), без оглед на политическите им убеждения, за задружна просветителска работа в България и чужбина“ (Георгиев 2000), то целите, които си поставя женската формация са по-различни. Според Устава на организацията, редовна членка на Клуба може да бъде всяка писателка, „която е печатала отделни оригинални художествени трудове, сътрудничила редовно или завеждала художествен отдел най-малко две години във вестник или списание като литературен критик“ (ЦДА, ф. 699К, оп. 1, а. е. 407, л. 4).

Съпоставката показва, че мисионерската визия, споделена в мотивите за създаването на СБУХП отсъства в документите, фиксиращи създаването и дейността на Клуба на жените писателки. Любопитна подробност е, че въз основа на целите, които си поставя, управляващите възприемат създаването на СБУХП като формиране, което има основание да поиска политическо представителство във властта и управлението на страната, като по този начин се разглежда като конкурент на партиите, съществуващи на политическата сцена в България (Георгиев 2000). Отношението, което демонстрират различните властови структури в страната към Клуба на жените писателки е съвсем различно – формацията не се възприема като застрашаваща политическото представителство и по тази причина се радва на известна благосклонност от страна на отделни представители на властта и на политическия живот в страната.

Клубът на жените писателки си поставя за цел да обедини жени с по-артистични професии като по този начин се превърне в една от институциите в българското интелектуално пространство. Детайлното разглеждане на наличните документи, отразяващи различните начинания, които членките на сдружението реализират, дава основание да се твър-

² *Съюзът на българските учени, художници и писатели* е създаден на 25.02.1917 г. В списъчния му състав, посочен от Величко Георгиев, не участват жени.

ди, че направеният опит за обединение е доста сполучлив, ако се приложи един по-широк критерий за оценка на дейността му. Клубът е наистина интелектуално формирование, в което наред с деловите въпроси, свързани с издателската работа, участието в четения в столицата и извън нея, осъществяване на контакти с чужбина и други, се разглеждат и такива от светско естество. Или, по-точно казано, начинът, по който се осъществяват дейностите на Клуба, има светски характер. Интересна илюстрация в тази връзка е едно описание на годишната среща на Клуба, проведена в дома на г-жа Рашко-Маджарова:

В дома на г-жа Цвета Рашко-Маджарова в края на изтеклия месец³ бе уредена последната тазгодишна литературна среща на Клуба на българските писатели. Беше поканен интелектуалният столичен дамски елит. Четоха свои произведения: Ел. Багряна, Санда Йовчева и Весела Страшимирова. Германският писател г. Фокс въодушевено рецитира преведени на немски стихотворения от Багряна и Т. Траянов, а артистката от Народния театър г-жа Олга Кирчева с неподражаемо майсторство рецитира български народни песни. Между гостите бяха: г-жа министър Богдан Филова и г-жа министър Йоцова, г-жа проф. Дуда, г-жа проф. Стоянова и много други. При хубава обстановка и задушевна атмосфера писателките и гостите прекараха няколко смислени и приятни часове в салоните на любезната домакиня, г-жа Маджарова, която е видна пианистка и културна личност.⁴

Като пример в същата посока може да се посочи и идеята за „даване на чай в салоните на Лигата на говорещите английски на 7 февруари“, която е въплътена в решение, взето на 12 януари 1937 г. (Протокол № 73). Инициативата е замислена със светски замах – избира се комисия, която да се заеме с организацията, в състав: Яна Язова, С. Янева, Евгения Марс, Магда Петканова, Блага Стефанова. Предвижда се присъствието на 500 гости, оркестър, ученички, които да рецитират стихове на поетеси, членки на Клуба. Особен интерес представлява идеята да се „уреди лотария от книгите на членките, една торта, която да има вид на книга с перодръжка отгоре, и билети с имената на поетеси, наши членки. На тези, на които се паднат такива билетчета, поетесите се задължават да напишат и да им посветят стихотворенията си. Тия стихотворения ще се напечатат в страницата на Клуба във „Вестник на жената“⁵. На заседанието от 16 март с. г. се взема и друго решение в тази връзка – „5. Да се издаде страница с посвещенията от чая“⁶.

³ Вероятно срещата е проведена през месец май 1940 година, ако се съди по решенията на Клуба, отразени в Протоколната книга.

⁴ Централен държавен архив, фонд 699К, опис 1, архивна единица 410, лист 8а и 8б.

⁵ ЦДА, фонд 522К, опис 1, а. е. 3, л. 5б

⁶ ЦДА, фонд 522К, опис 1, а. е. 3, л. 7б

Една от причините, която би могла да бъде приета като обяснение за засиления светски характер на организирания от сдружението събития, може да бъде открита в наблюденията, направени от Красимира Даскалова, според която

в българската ситуация, където липсва широк пазар за интелектуалните и културни продукти, това са най-вече жени [интелектуалките] от по-горните слоеве на обществото, с достатъчно средства за живот, докато се занимават с духовна дейност и култивират своята индивидуалност. Много от тях са свързани с (или омъжени за) известни мъже: писатели, учени, политици и пр. В България, както навсякъде, жените с артистични професии са тези, които утвърждават по-свободния (бохемски) начин на живот, като предизвикателство към дребнавите социални конвенции (Даскалова 1998:21)⁷.

Връзките със социално реализирани мъже от страна на членуващите в Клуба писателки имат изключително важна роля за съществуването му изобщо. Поддържането на контакти с овластените мъже, които формално не са членове на организацията (независимо от промените в Устава, до разформироването на Клуба не се предвижда членство на мъже)⁸, дава възможност да се създават известни лобистки връзки в раз-

⁷ За творческия характер и влияния на връзките между изтъкнати мъже и жени, изграждащи интелектуалния елит на нацията, вж. също и изследването на Людмила Малинова (1999: 36–38).

⁸ На учредителното заседание на „Клуба на българските писателки“ на 21 януари 1930 година присъстват: г-ца Златоустова, председателка на Д-во на българките с висше образование, г-жа Евгения Димитрова, Евг. Марс, Ел. Багряна, Люба Касърва, Ана Каменова, Магда Минева и Вера Бояджиева. Поради болест отсъстват, г-жи Ф. Попова-Мутафова, г-жа Мара Белчева и г-жа Дора Габе, които са съобщили на г-ца Златоустова, че ще бъдат съгласни и солидарни с всички решения, които събранието възприеме.

Съгласно оповестения Дневен ред.

1. Прочете се Протокола от първото подготвително събрание и се прие без изменение.
2. Г-жа Люба Касърва прочете проект-устава изработен от госпожите Касърва, Каменова и Бояджиева. Уставът се прие с малки добавки и изменения.

3. За секретариат се избраха госпожите Л. Касърва, Е. Багряна, А. Каменова и Бояджиева, които ще разпределят помежду си работата в секретариата.

4. Първата среща, която секретариатът свиква, ще стане на 30 т. м. На тая среща ще се предложат писателки, които да влязат като членки на Клуба.

Секретар: Ек. Златоустова, Е. Багряна, Л. Касърва, В. Бояджиева, Ан. Каменова, Евг. Марс, М. Минева (ЦДА, фонд 552К, опис 1, а. е. 2, л. 1.).

В Устава на Клуба на българските писателки е записано, че Клубът е основан на 24 януари 1930 (ЦДА, фонд 699К, опис 1, а. е. 407, л. 2.) На л. 7 б (стр. 12 от Устава) е записано „Чл. 31. Настоящият *устав* е приет в този вид на учредителното събрание на Клуба на 24 януари 1930 година. Самият Устав е утвърден от Министерството на вътрешните работи с № 8358 от 14 юни 1934 година (ЦДА, фонд 699К, опис 1, а. е. 407, л. 2.) и преутвърден със заповед № 975 от 11.ІІ. 1938 на Министъра на вътрешните работи и народното здраве, съобразно изискванията на чл. 8 от Наредбата закон за държавен надзор върху дружествата и сдружаванията (ЦДА, фонд 552К, опис 1, а. е. 1, л. 18). На заседанието от 16 ноември 1944 година се избира комисия в състав Калина Малина и Мария Грубешлиева, която да направи проучвания и да подготви изменения на някои текстове в съществуващия Устав (552, оп. 1, а. е. 3, л. 496).

лични управленски и властови структури и са един от основните механизми за пряко или косвено участие от страна на членките на Клуба в културното поле на страната в епохата на модерността. Въз основа на направения прочит на съхраненото документално наследство, сред които отделни записки, протоколи от водените заседания и някои писма, както и немалък брой публикации в печата, отразяващи инициативите на Клуба, споделям наблюдението, че дискурсът, в който се реализират дори дейности с делови характер, има салонен характер и в повечето случаи е с ярко изразена светска ориентация и окраска. Вярно е, че понякога се провокират разговори, които излизат извън добрия тон, и дори се формират дълготрайни вражди.⁹ Като илюстрация на казаното може да се приведе сложният казус около членството на г-жа Фани Попова-Мутафова, отразен в няколко протокола от заседания, които свидетелства и дава ясна представа за многопластовите отношения в Клуба. Неговото разрешение обаче не е в резултат на съдебно решение¹⁰, а е по-скоро следствие от особеностите на комуникацията между членките. Записите регистрират, че на редовната месечна среща на 2 февруари 1937 година „1. Евгения Марс прочете писмо от Фани Попова-Мутафова, с което си подава оставката поради неяснотите на Устава и поради тълкуването, което му се дава. Смята, че не може да изпълнява функцията си като секретарка. 2. След като се изясни чл. 11 от Устава, Фани Попова-Мутафова си оттегли оставката“.¹¹ На 16 февруари 1937 година се провежда ново заседание, на което се вземат решения за организиране на различни инициативи, свързани със смъртта на Лидия Шишманова. Последното от решенията е: „Клубът престава да счита за своя членка Фани Попова-Мутафова предвид съобщенията ѝ във всички почти столични вестници, че тя напуска Клуба и по повод устното ѝ съобщение

Съгласно чл. 3 от Устава членките на Клуба са редовни, почетни, дописни и благодетелни. Редовни членки се приемат въз основа на предложение, направено от 2 редовни членки до секретариата и одобрение от Общото събрание. Предложенията се правят целогодишно, а самият избор се провежда веднъж в годината – „на първата среща след Годишното събрание“ (ЦДА, ф. 699К, оп. 1, а. е. 407, л. 4-4а). Редовна членка на Клуба може да бъде всяка писателка, „която е печатала отделни оригинални художествени трудове, сътрудничила редовно или завеждала художествен отдел най-малко две години във вестник или списание като литературен критик“ (ЦДА, ф. 699К, оп. 1, а. е. 407, л. 4). За почетна членка се провъзгласява от Секретариата лице, което има особени заслуги за развитието на Клуба. Благодетелна членка, според чл. 6 от Устава, е лице, което е внесло в касата на Клуба най-малко 5000 лева или съответното дарение. Член 7 гласи, че „за дописна членка се избира писателка, живуща в чужбина и в провинцията, проявила особен интерес към българската художествена литература“ (ЦДА, ф. 699К, оп. 1, а. е. 407, л. 4б). На Годишното събрание, проведено се на 18.05.1937 година, се взема решение „дописни членки да се приемат само от чужбина“ (ЦДА, ф. 552, оп. 1, а. е. 3, л. 9).

⁹ Вж. повече по този въпрос Симова (1998: 131-141).

¹⁰ Със съдебно решение завършва продължилният повече от три десетилетия конфликт между г-жа Анна Карима и г-жа Евгения Марс. Повече по този въпрос вж. Симова (1998: 131-41).

¹¹ ЦДА, фонд 552К, опис 1, а. е. 3, л. 6.

ние, че тя престава да членува в Клуба, понеже не е била съгласна с решението на всички членки да не се отлага чая, уреден на 7 февруари т. г. Събранието реши да не се избира нова секретарка, тъй като приближава края на годината“.¹² Две години по-късно, през м. март 1939 година, се взема решение „да се напише писмо на Фани Попова-Мутафова. Текстът на писмото се написа веднага на заседанието. В това писмо се изказва радостта на членките на Клуба, ако г-жа Фани Попова Мутафова се върне в Клуба“.¹³

Усложненият казус, който се създава около членството на г-жа Фани Попова-Мутафова е следствие от цялостния контекст на отношенията между писателките, членуващи в Клуба. Нарушаването на норми, предпоставени от тесните граници на „дребнавите социални конвенции“ е част от процесите на формиране на нова публична представа за мястото на жената в общественото пространство. В този случай артистичността, с която се предизвикват тесните рамки, предположени от представата за кодовете в патриархалната култура, е резултат не само от gender-принадлежността на писателките, а е следствие от една нова идентификационна и легитимираща индивидуалността програма. Става дума за принадлежността на жените към едно културно поле и възможностите, които се създават в него в контекста на професионализиращата се социалност. Като антипод на тези процеси – преди всичко на еманципаторските усилия, които полагат жените писателки за промяна на социалната визия за мястото на жената в новата публичност, на пръв поглед, се очертава салонната организация и светският характер на сбирките, които организира тяхното сдружение. Този парадокс излиза наяве преди всичко поради факта, че сбирките се провеждат в частни салони, но не се изчерпва само с него. Към това може да се прибави и светската страна на подеманите инициативи, посредством които се оказва специално внимание на влиятелни личности от областта на политиката, икономиката и държавното управление, в това число и на представители на съществуващия монархически институт.

Салонът на литературата

Независимо, че членките на Клуба дълго време се опитват да осигурят самостоятелна сграда за дейността си, като търсят съдействие от различни държавни и общински институции, до 07.10.1944 г., когато се

¹² ЦДА, фонд 552К, опис 1, а. е. 3, л. 7.

¹³ ЦДА, фонд 552К, опис 1, а. е. 3, л. 21.

провежда сбирка в сладкарница „Принцеса“¹⁴, мястото за ежемесечни срещи остава домът на г-жа Цвета Рашко-Маджарова.

Запазването на салонния характер на сбирките представлява своеобразен опит да се осигури специфично пространство, чрез което да се легитимира женското присъствие в публичната сфера в първата половина на XX век в България. И още, в съгласие с казаното от Пиер Бурдийо (2004: 92), може да се каже, че именно салонът е онова естествено и необходимо средище на женската активност, което изиграва ролята на и се превръща в „същинско свързочно звено между полетата“, където се срещат авторитетите на властта с писателите и хората на изкуството¹⁵. Тези срещи са необходими и на българките, членуващи в женското писателско дружество, тъй като посредством тях, по аналог със салоните във Франция, които изследва френският учен, „писателите и хората на изкуството в качеството си на просители, застъпници и дори понякога същински лобита, се стараят да си осигурят косвен контрол над различните материални или символни възнаграждения, раздавани от държавата“ (Бурдийо 2004: 92–93). Извадки от *Протоколната книга* на Клуба на жените писателки биха могли да аргументират прилагането на подобен подход и при изследването на българското културно пространство, тъй като привеждат достатъчно примери, аргументиращи изводи, сходни с направените от френския изследовател.

¹⁴ Тази сбирка е изключително важна, тъй като тя представлява Извънредно годишно събрание на Клуба, на което са взети решения, предопределящи по-нататъшното му съществуване. Фани Попова-Мутафова заедно с Евдокия Петева-Филова и Жана Николова са изключени от Клуба още на третото заседание след 9.9.1944 г., „след като бе разгледана дейността им по време на миналия фашистки режим. Ако някоя от тях в бъдеще се поправи и пожелае отново да се върне да членува в Клуба, това ще бъде решено от общо събрание“ (ИЦД 552К, оп. 1, а. е. 3, л. 50). Избрано е ново настоятелство, в което влизат Мария Грубешлиева, Калина Малина, Веселина Геновска и Санда Йовчева. Новоизбраната Контролна комисия е в състав Анна Каменова, Елисавета Багряна, Магда Петканова. Новото ръководство се утвърждава на следващото заседание, тъй като на сбирката в „Принцеса“ присъстват само Люба Касъррова, Мария Грубешлиева, Калина Малина, Санда Йовчева, Жана Николова и Евдокия Обрешкова. Протокол 142 от 7.10.1944 година дава интересни сведения за бързината, с която са наложени промените. „В своя бърз ход събитията наложиха промени в обществения живот у нас. Наложиха се бързи смени на управителните тела на дружествата. За тази цел Люба Касъррова се върна от с. Казичене, гдето се бе евакуирала, за да провери кои членки са се върнали и да даде нареждане за свикване на общо събрание. [...] Поради липсата на време отчетите на управителното тяло и проверителния съвет не можаха да бъдат изготвени. Реши се да бъдат прочетени при едно от близките заседания на Клуба“ (552, оп. 1, а. е. 3, л. 48б). Новото ръководство е утвърдено единодушно на 16 ноември 1944 г. На заседанието присъстват Анна Каменова, Мария Грубешлиева, Санда Йовчева, Калина Малина, Дора Габе, Златка Чолакова, Люба Касъррова, Евдокия Обрешкова, Вестала Тимчева, Блага Стефанова, Янка Митева, Магда Петканова, Стела Янева, Дора Габе и Веселина Геновска (ИЦД 552, оп. 1, а. е. 3, л. 49).

¹⁵ Бурдийо прави заключението, че подобни контакти са изключително важни, тъй като по този начин се установяват „меките форми на авторитет“ (Бурдийо 2004: 93), посредством които се установяват отношения на компромис между различните полета и по този начин се запазва възможността за комуникация между тях. И именно „меките форми на авторитет“ са, които според изследователя „предотвратяват пълното *отцепление* на притежаващите културната власт“ (Бурдийо 2004: 93).

Исканията за средства от различни властови структури (министерства, община и др.) са в твърде широк диапазон – от помощ за издаване на антологията „Сноп“ и поддържане на страница на Клуба във „Вестник на жената“, до редовна годишна субсидия, средства за командировки извън страната и учредяване на литературни награди, отпускане на терен за построяване на сграда и редица други.

На редовната месечна среща, провела се на 16.11.1937 г., Евгения Марс предава „желанието на г-н Чолчев, издател на „Сноп II“ да ходатайства Клубът пред Министерството на просветата да се откупят книги за сметка на издателя“. Членките на Клуба решават, че могат да ходатайстват с писмо до министерството¹⁶. Вероятно ходатайството е уважено от страна на управляващите, защото преговорите в тази посока продължават и след заседанието от 16 ноември. Два месеца по-късно, на 18 януари следващата година, въпросът отново е поставен на дневен ред като се набелязват вече някои по-конкретни стъпки. Взема се решение Клубът „да подаде заявление до Министерството на просветата за откупуване на сборника „Сноп II“. Получената сума да се предаде на издателя, както е уговорено при отпечатването на книгата, като издателят г-н Христо Чолчев даде известен процент на Клуба“. На същата среща се решава да се предоставят на Министерството на просветата „два екземпляра от „Сноп II“ за рецензиране“.

На месечната среща, състояла се на 08.02.1938 г. и посветена на подготовката на годишния пролетен чай (20.02.1938), се предлага и приема Клубът да предостави от библиотеката си 50 екземпляра от „Сноп II“ за томболата¹⁷.

Опитите на Клуба да осигури средства за организиране на конкурси и награди продължават през целия период на съществуването му. На заседанието от 27.12.1938 г. Санда Йовчева прави предложение „да се поиска от Министерството на просветата да отпусне на Клуба една сума пари ежегодно, която сума да се дава като премия за написването на най-хубавото художествено произведение от жена. Г-ца Яна Язова ще бъде връзката между Клуба и Министерството по този въпрос“¹⁸.

На 22 януари 1939 г. Яна Язова споделя с членките на Клуба, че е имала разговор с господин Никола Балабанов, който я е посъветвал да се подаде „заявление до културното отделение [на министерството на просветата]“, в което да се иска включването на тяхното предложение към бюджета на министерството.

¹⁶ ЦДА, ф. 552К, оп. 1, а. е. 3, л. 116.

¹⁷ За същата томбола Нейно царско височество принцеса Евдокия „ще изпрати една художествена картина, изработена от нея“, както съобщава Анна Каменова на срещата Клуба, състояла се на 15 февруари 1938 година (ЦДА, ф. 552, оп. 1, а. е. 3, л. 136).

¹⁸ ЦДА, ф. 552, оп. 1, а. е. 3, л. 186.

На редовно заседание на 2.12.1941 г. се казва, че:

4. Настоятелството докладва, че на 27 ноември е предадено на Главния секретар при Министерството на Просветата, г-н проф. д-р Борис Йоцов, лично от секретарките Люба Касърова и Евгения Обрешкова, заявление до Министерството на просветата, с което се моли да се отпусне субсидия на Клуба¹⁹.

На месечната „другарска литературна среща“, състояла се у г-жа Маджарова на 9.12, се казва, че Министерството на просветата отпуска субсидия в размер на 20 000 лева, което „предизвика бурни одобрения и повиши настроението на присъстващите“²⁰. С подобни одобрения се посреща и съобщението, че Общината отпуска 10 000 лева за нуждите на Клуба.²¹

Цитираните извадки от наличните документи ясно показват характера на механизмите, по които се е осъществявала комуникацията между членките на сдружението и различните овластени политически и административно звена. Добрите познания и контактите с овластени мъже, за които говори Красимира Даскалова, изиграват изключително важна роля, тъй като биват използвани и стават част от приноса на жените в социалните процеси, водещи до автономност на литературното поле в епохата на модерността. В условията на сериозни трансформационни процеси в културата, дейността на Клуба може да се разглежда не само като елемент от усилията за еманципация на жените в България (безспорно такъв съществува²²), а и като част от опитите на културните дейци да оцелеят в условията на все по-мощно налагане на пазарните правила в страната. В този смисъл автономността на полето е изключително зависимо от отношенията както вътре в самото него, така и от връзките му с останалите полета на професионализиращата се култура. „Обществото на хората на изкуството не е само лаборатория, в която се създава много специфичното изкуство да се живее, а именно артистичният стил на живот като основно измерение на изкуството“ – твърди Пиер Бурдийо. И още: „Една от водещите му функции, която обаче винаги остава в сянка, е да бъде свой собствен пазар“ (Бурдийо 2004: 103).

Участието в създаването на „свой собствен пазар“, от страна на формиращите характера на модерното литературно поле, е една от същностните роли, които изиграват българските писателки, сдружени в собствена организация.

¹⁹ Ф. 552К, оп. 1, а. е. 3, л. 38.

²⁰ Ф. 552К, оп. 1, а. е. 3, л. 38.

²¹ Ф. 552К, оп. 1, а. е. 3, л. 42.

²² В подкрепа на това могат да бъдат посочени множеството участия на членуващите в Клуба писателки на различни сказки, посветени на ролята на жената в съвременното българско общество, редицата публикации по феминистки въпроси и много други.

Библиография:

Бурдийо 2004: Бурдийо, Пиер. Правилата на изкуството. Генезис и структура на литературното поле. С: Дом на науките за човека и обществото, 2004.

Георгиев 2000: Георгиев, Величко. Българската интелигенция и националната кауза в Първата световна война: Съюзът на българските учени, писатели и художници (1917–1918). С.: Македонски научен институт, 2000. Цитирано по електронното издание (2000) <<http://www.kroraina.com/knigi/vg/index.html>> (10.09.2007).

Даскалова 1998: Даскалова, Красимира. Българските жени в социални движения, закони и дискурси (1840–1940). // От сянката на историята: Жените в българското общество и култура (1840–1940). Съст.: Красимира Даскалова. С.: Българска група за изследвания на жените и пола и „Дом на науките за човека и обществото“, 1998, с. 11–42.

Даскалова 2001: Даскалова, Красимира. Женската идентичност: норми, представи, образи в българската култура от XIX – началото на XX век. // Балкански идентичности в българската култура от модерната епоха XIX–XX в. Съст.: Николай Аретов, С: „Илинда-Евтимов“ 2001, т.2. Цитирано по електронната публикация: <<http://www.ilit.bas.bg/bi/include.php?file=daskalova>> (05.09.2007).

Малинова 1999: Малинова, Людмила. Български поетеси между двете световни войни. С.: Издателство „Ваньо Недков“, 1999.

Симова 1998: Симова, Живка. Непознатата Вазова вдъхновителка. // Език и литература, 1998, № 1, с. 131–141.